

Present i futur de les Ciències Socials als Ensenyaments Secundaris

**III Trobada de Seminaris d'Història,
Geografia i Formació Humanística
d'Ensenyament Secundari**

Barcelona 16, 17 i 18 de setembre de 1987

Institut de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

L'estudi de l'entorn. Una experiència a Terrassa

J.E. BORAO MATEO

INTRODUCCIO

Un dels objectius que compleixen les assignatures d'humanitats és el de facilitar visions generals dels problemes històrics, geogràfics, artístics, literaris, filosòfics, etc. Però no sempre es troba la manera d'apropar aquestes qüestions a la realitat més immediata. Des de fa temps es parla de portar l'entorn a l'escola i, de fet, es van fent moltes coses al respecte intentant així coordinar aquestes dues aplicacions de l'ensenyament.

El present treball presenta l'experiència de "Conèixer Terrassa", una EATP introduïda ara fa tres anys a l'IB Nicolau Copèrnic dintre del marc de creació de noves EATPs que, en el desig de la Direcció General d'Ensenyament, tinguin per objecte d'estudi el medi en què l'alumne es desenvolupa.

OBJECTIUS

Després d'un treball de tres anys la nostra assignatura s'ha anat consolidant de manera que es poden definir els objectius globals en els següents punts:

1. No es tracta de donar una història, geografia o sociologia rigorosa i sistemàtica de Terrassa -entre altres raons perquè encara s'ha d'escriure tot això- sinó d'apropar a l'alumne un material d'ús comú (premsa) o monogràfic (llibres, publicacions...) per tal que aprengui a llegir-lo i a integrar-lo dintre una visió àmplia i homogènia, i que s'adoni que moltes vegades es troba davant escrits, documents, gràfics, articles, etc, als quals no dóna gaire importància, bé perquè no ha après a interessar-se per a aquestes coses, o bé perquè no té un recipient homogeni on integrar la nova informació.
2. Hi ha gent que va una vegada, o màxim dues, a un museu i ja el dóna per vist. Si es tracta de gent de fora de la ciutat es pot donar per justificat, però en el cas concret que ens ocupa, el d'una ciutat concreta que els alumnes que hi viuen han de conèixer, els museus que hi hagi s'han d'anar a visitar moltes vegades, s'han d'entendre

bé, s'ha de tenir opinió pròpia de moltes de les peces exposades, i predilecció per alguna (tot això independentment que estiguin emmagatzemades) i, per últim, s'ha de saber explicar als amics la ciutat i els seus museus, siguin o no pocs i pobres.

Això s'intenta aconseguir amb el material que es facilita, un Dossier, que també serveix de inici als treballs "d'investigació" que durant el curs fan els alumnes, i que es guarden en forma de col·lecció.

3. També volem ensenyar a passejar. Totes les ciutats són un llibre obert, difícil de llegir però que s'ha d'entendre. Catalunya presenta casos excepcionals per fer aquest tipus de treball, i en el cas de Barcelona -lloc on es troba la major densitat de població estudiantil de BUP, (i en concret de 2n de BUP que és la edat per a la qual hem dissenyat aquesta EATP) es poden fer pràctiques excel·lents pel volum d'informació i d'investigació, i per la quantitat i qualitat dels exemples a estudiar.

En el nostre cas quasi la meitat de l'assignatura s'imparteix fora de classe, als museus o al carrer veient arquitectura modernista, edificacions fabrils, o comparant l'actual Terrassa i l'antiga amb les fotos de l'Arxiu Tobella. És important trobar els punts visuals més importants de la ciutat i aturar-s'hi.

4. Per últim, pretenem donar a conèixer algunes institucions, fàbriques, etc. que donen o han donat vida a la ciutat. És clar que no es pot ser exhaustiu, ni tan sols selectiu en cap sentit. Segons com vagin les coses, les facilitats de contactar amb una institució o altra, permetrà organitzar les visites.

Es tracta d'ensenyar que les coses estan molt a la vora i que només és qüestió d'entrar i demanar. Així, doncs, es perd una mica la por que es té a la ciutat i que fa que moltes vegades es pensi equivocadament que, a la ciutat, un s'hi avorreix i que no hi ha res a fer-hi d'interessant.

METODE DE TREBALL

1. Durant aquests tres anys s'ha anat preparant un Dossier de treball per a ús de l'alumne. L'organització d'aquest Dossier està en funció dels objectius descrits i presenta el material de treball amb unes pautes d'utilització. Aquest material, normalment editat a Terrassa, correspon a fullets de divulgació d'entitats (l'Ajuntament n'és un exemple, la Cambra de Comerç, etc.) i també a bibliografia de temàtica local -molt escassa, malgrat tot ha sortit recentment una primera síntesi professional de la història de Terrassa- o a plànols, fotografies i retalls de premsa (Diari de Terrassa, Cláxon, Al Vent, El Món, La Vanguardia,...).

2. Les sessions de classe es fan llegint i comentant els documents i traduint la informació a un plànol -si és el cas o transformant-la en un petit resum.

Una altra manera de treballar és mijantçant el comentari de diapositives o realitzant petits exercicis, vg: la lectura i interpretació d'una làpida romana.

3. Després de tot això es procedeix a comprovar al natural tot allò que s'ha vist teòricament a classe. Són les visites culturals.
4. Per últim, l'alumne pot orientar-se a l'avaluació ja que cadascun dels nous temes va precedit pel guió del que es farà a classe, i, a més, es concreta allò que s'ha de saber a l'hora de l'examen.
5. Respecte a la distribució del temps al llarg de la setmana hem procurat fer que les dues hores setmanals de la EATP siguin de 4 a 6 de la tarda; això permet organitzar bé les sortides per la ciutat, quedant amb els alumnes al punt de destí i treballant-hi totes dues hores. El problema es presenta els dies que no hi ha sortida ja que s'haurien de tenir els 35 alumnes dues hores seguides, amb la dificultat de fer treballs pràctics amb tanta gent. Llavors el que es fa és convertir aquestes dues hores en "Hores B", d'aquesta manera si bé es resol part del problema queda pendent resoldre la manca de temps per a terminar el programa.

A continuació presento la programació per veure quins són els temes que es tracten.

PRIMER TRIMESTRE. LA TERRASSA SIMBOLICA

En aquest primer trimestre es pretén conèixer els símbols que defineixen Terrassa de cara enfora. Per exemple, allò d'"un home de Sabadell i un senyor de Terrassa"; es tracta, doncs, del coneixement tòpic de la ciutat. Això es fa al tema 1, igual que d'altres aproximacions de temàtica més rigorosa.

Al Tema 2 s'estudien les troballes arqueològiques, malgrat que Terrassa sigui ben pobra en tot això; però pobra o opulenta el que hi hagi, cal situar-lo al seu lloc i al seu context. S'ha de saber estar dintre d'una sala d'arqueologia com si fos quelcom de familiar.

Amb el tema 3 s'apren a prescindir de moltes edificacions actuals per recuperar mentalment la ciutat medieval (un exemple d'aquest tipus de treball es pot veure a l'annex 1). Aquest tema presenta un atractiu especial, en el cas de Terrassa, ja que permet conèixer uns tresors d'una importància tal que ultrapassa el marc local, i respecte als quals normalment la població viu d'esquena, sense adonar-se'n.

En el nostre cas tenim la sort que el dibuixant Mateu Avellaneda va treballar al costat d'un historiador i van fer tots dos una reconstrucció gràfica valuosa de la Terrassa medieval.

L'índex concret queda de la següent manera:

Tema 1: Visions de Terrassa.

1. Resum històric de Terrassa.
2. Josep Pla. Una descripció de Terrassa.
3. Visió sociològica de l'actual Terrassa.
4. Visió literària de l'actual Terrassa.
5. Els barris de Terrassa.

Tema 2: Terrassa arqueològica.

1. Els canals habituals d'informació arqueològica a Terrassa.
2. Relació entre arqueologia i urbanisme.
3. La distribució de les troballes arqueològiques a l'espai urbà.
4. Anàlisi de làpides romanes.
5. Visita a la secció d'arqueologia del Museu Municipal d'Art.

Tema 3: La Terrassa Medieval.

1. El conjunt arquitectònic i arqueològic de les esglésies de St. Pere.
2. El conjunt arquitectònic del Castell-cartoixa de Vallparadís.
3. El nucli urbà de Terrassa al segle XV.
4. El paisatge rural a la Terrassa del segle XV.
5. Altres punts de referència medieval.
6. Visita a les esglésies de St. Pere i posterior recorregut medieval.
7. Visita al castell-cartoixa de Vallparadís.
8. Evocació i visita de la Plaça Vella.

SEGON TRIMESTRE. INDUSTRIALITZACIÓ I MODERNISME

Aquí es pretén conèixer els fonaments de les actuals imatges visuals del centre de la ciutat. Els edificis més representatius, encara en ús (tema 4), i principalment tot allò que va consolidar a Terrassa com a gran ciutat:

la industrialització (tema 5). Per a aquests temes han estat de gran interès les referències setmanals a edificis de la ciutat que publicava la revista "Clàxon" (butlletí comercial) sota la responsabilitat de l'arxiu Tobella. Són referències idònies per la seva brevetat, precisió i complement gràfic. A més, aquest tipus de publicació està molt estesa arreu de Catalunya i fa possible el transferiment de l'experiència.

Tot això que es va coneixent s'insereix dintre un esquema globalitzador de la industrialització a Terrassa (annex 2) de manera que coordina les referències aïllades i les relaciona.

L'arquitectura de la ciutat, molt familiar però totalment despersonalitzada per a l'alumne, adquireix vida per a ells amb els comentaris de diapositives preparades a efecte, i amb l'ajut d'uns fulls especials per prendre notes (annex 3).

Per últim, el coneixement urbanístic més recent de la ciutat es treballa amb el tema 6. Es complementa amb visites tals com la del museu monogràfic de la ràdio, i d'altres en relació també amb els temes 4 i 5.

L'índex específic d'aquest trimestre és:

Tema 4: La Terrassa Moderna. Els arxius històrics.

1. Edifici urbà-religiós: la basílica del St. Esperit.
2. Edifici urbà-religiós: El convent de St. Francesc.
3. Edifici urbà-senyorial: La casa Alegre de Sagrera.
4. Edifici rural: Can Figueres del Mas.
5. Els arxius de Terrassa i el reciclament d'antics edificis (L'arxiu històric comarcal. L'arxiu Tobella).
6. Visita: St. Esperit, Biblioteca Soler i Palet, Casa Alegre de Sagrera.
7. Visita: Conjunt de l'Hospitalet de St. Llàtzer, Capella del Cementiri Vell. Arxiu Tobella, caseró del camí fondo.

Tema 5. Industrialització i modernisme.

1. Esquema de la industrialització a Terrassa.
2. Els edificis, fàbriques i institucions més representatives de la industrialització.
3. L'arquitectura industrial.
4. L'arquitectura Muncunill. Les seves etapes.
5. L'arquitecte Coll i Bacardit.
6. Altres arquitectes i edificis.
7. Visites de la ciutat modernista.

Tema 6. Racionalisme. Plans d'urbanisme. La ràdio.

1. Ignaci Escudé i el racionalisme.
2. Els plans d'urbanisme.
3. Visita al museu de la ràdio.

TERCER TRIMESTRE. ELS SERVEIS DE LA CIUTAT

En aquest trimestre es pretén mostrar què és actualment la ciutat, com funciona, per a què serveix, què hi ha d'aprofitable. Fer adonar-se que hi ha moltes coses que semblen llunyanes però que estan a l'abast. L'índex d'aquest trimestre és suficientment eloqüent.

Tema 7. L'Ajuntament.

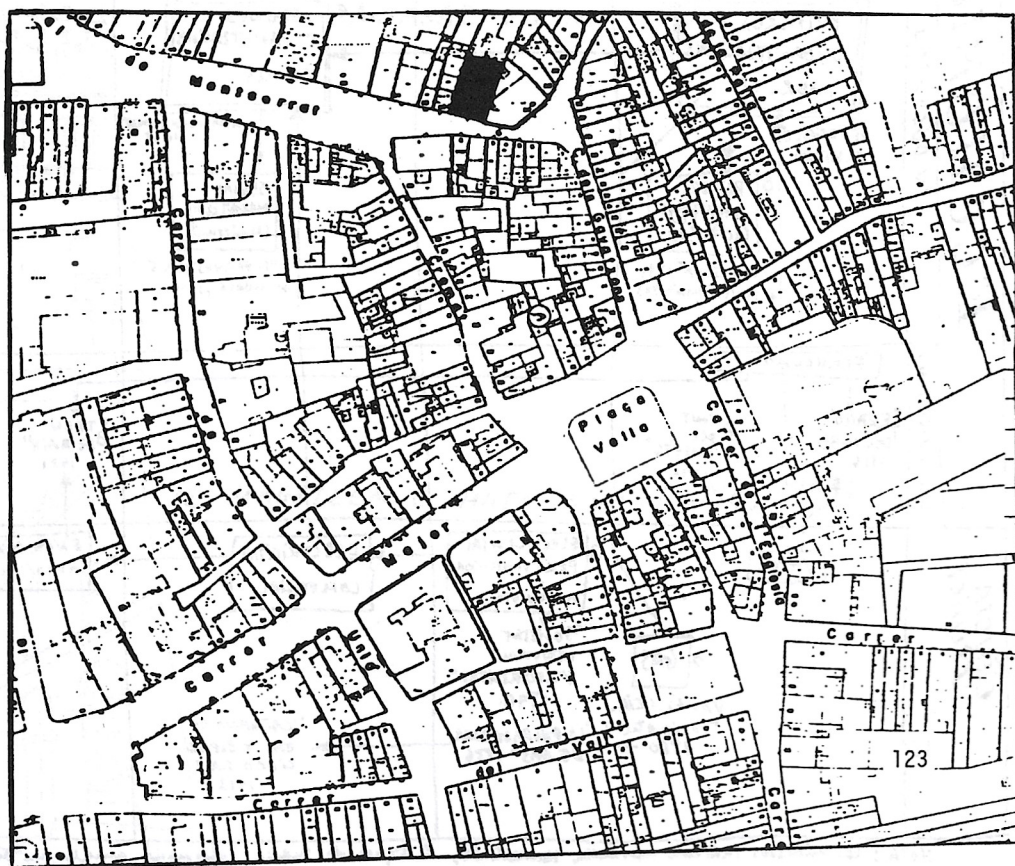
1. Què és? Competències.
2. Situació de l'edifici i de les seves dependències.
3. Interior. Visita i assistència a un ple.

Tema 8. Infraestructura de la ciutat.

1. El gas.
2. La Mina d'aigües.
3. L'assistència mèdica.
4. Visites. Mútua.

Tema 9. Projecte de la ciutat.

1. El hockey.
2. La indústria (Visites a fàbriques).
3. La Cambra de Comerç.
4. L'ensenyament.
5. El Centre Cultural.

SOCIETAT

ECONOMIA

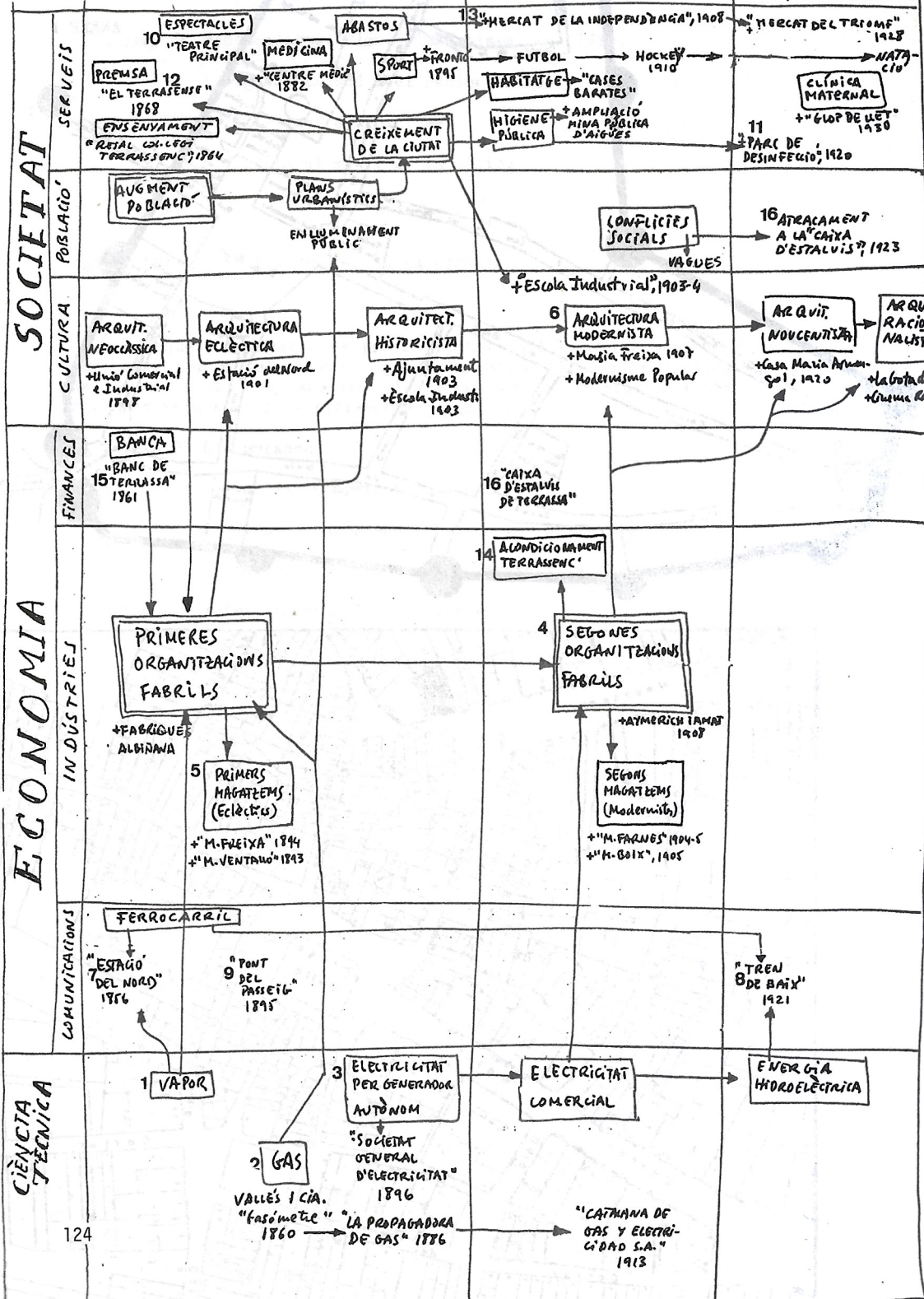
CIÈNCIA
TÈCNICA

"DESPEGUE"
ELECTICISME

1900 PLENITUD
MODERNISME

1915 DESENVOLUPAMENT
Cap al racionalisme

IV. MODERNISME

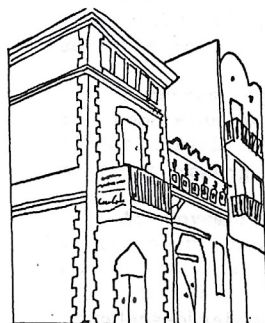

NOTA: Els números indiquen referència immediata, El signe: + indica informació ampliada posterior

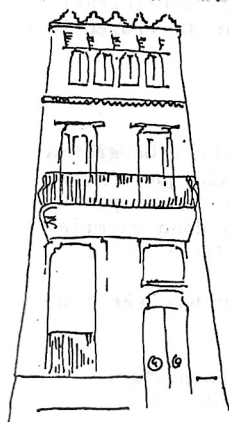
9. MAGATZEM FONTANALS I CIA (TS. SALVANS), 1901.

10. MAGATZEM I CASA J. CASANOVAS, 1898.

11. CASA BALTASAR GORINA, 1902

12. MAGATZEM E. MATALONGA (EPIC), 1904

